

DEPRESSIONENS UMULIGE HÅB

Mikkel Krause Frantzen

GOING NOWHERE, SLOW: THE
AESTHETICS AND POLITICS OF
DEPRESSION

Zero Books, John Hunt Publishing, London, 2019

Vestlige samfund oplever historisk høj velstand, demokratiske styreformers og teknologisk udvikling, der giver uendelige muligheder for den enkeltes udfoldelse. Hvorfor går vi så alle sammen rundt og er deprimerede – og hvad kan depressionen fortælle om vores tid?

Det er de centrale spørgsmål i Mikkel Krause Frantzens *Going Nowhere, Slow: The Aesthetics and Politics of Depression*.

Frantzen undersøger depressionens betydning for vores politiske og personlige liv ved at se på noget helt tredje: de deprimerede værker. Nærmere bestemt Michel Houellebecq og David Foster Wallace' forfatterskaber, udvalgte værker af den italiensk-britiske kunstnerduo Claire Fontaine og slutteligt Lars von Triers film *Melancholia*. Han spørger, hvilke "problemer – nutidige og sociale – kunstværkerne ikke blot responderer på, men også til en vis grad producerer? Hvordan responderer de? [...] Hvordan undgår de at være rent pessimistiske værker, forført af den kynisme, der lader

til at være en næsten uundgåelig affektiv ledsager til depressionens patologi?" (18).

For at undersøge dette anvender Frantzen en metode han kalder scenografisk symptomatologi, hvilket betyder, at bogen er bygget op omkring analyser af specifikke scener fra kunstnernes arbejder med tilhørende sæt af symptomer (6). Grebet er produktivt og giver interessante indsigter i depressionens årsager, symptomer og løsninger. Undersøjes stilles klassikere som Kierkegaard, Bloch, Freud og Nietzsche ved siden af nyere tænkere som Fredric Jameson, Lauren Berlant, Franco "Bifo" Berardi og Mark Fisher. Bogens grundlæggende præmis henter Frantzen hos de to sidstnævnte: Kapitalismen har udviklet sig til et altomfattende, ødelæggende system, som ikke levner mulighed for samfund at forestille sig alternativer, hvilket overflodiggør politisk vilje. Vi hemsøges nu af vores tabte fremtider (10-11).

I alle fire analyser læser Frantzen derfor depression som en "kronopatologi" (7): Scenerne, han gennemgår, fremviser individer og hele samfund, som er blevet afsporet deres retning mod fremtiden. Samtidig er det blevet et moralsk

imperativ for den enkelte at planlægge og iscenesætte det gode liv.

Trods altomsluttende håbløshed finder Frantzen alligevel mulige behandlinger af symptomerne. Hos Houellebecq viser kronopatologien sig som et problem med konkurrence; behandlingen af symptomerne er tekno-ontologisk og skal findes i en fremtidig, posthuman tilværelse. Hos Wallace er problemet afhængighed og svaret etisk-spirituel og rettet mod den Andens væren. Hos Claire Fontaine er problemet gæld og kuren radikalt politisk; gæld og depression leder til en menneskelig strejke, et oprør uden mål. I Lars von Triers *Melancholia* viser symptomerne sig som et problem med lykke/verdens endeligt. Her virker svaret mest fortrøstningsfuldt; det er kosmologisk-eskatologisk, idet filmens afsluttende scene præsenterer et ikke-teleologisk håb. Et absurd håb, som ikke retter sig mod en bedre fremtid, men i stedet tillader et slags temporalt loop, inden apokalypsen indtræffer og planeten *Melancholia* kolliderer med Jorden (187).

Som jeg læser bogen, handler den, ud over det depressive værk, også om, hvad kunstnere skal stille

op, når de er tæt filtret ind i de neo-liberale værdisæt og kapitalistiske mekanismer, som de ønsker at kritisere. Hvor avantgarde-kunstnere før kunne levere deres kritik fra kanten af samfundet, gennemsyner kapitalismens logikker nu alle niveauer af samfundet og dermed også kunstens (124). I Frantzens læsning søger værkerne at stille sig uden for sig selv og deres egne tilblivelsesbetingelser, at nå et slags *view from nowhere*. På den måde bliver de håb, som Frantzen præsenterer, både svar på vores fælles deprimerede tilstand, men også på, hvordan kunsten måske alligevel kan stille sig uden for kapitalismen og præsentere en fremtid for os, når der ikke er nogen fremtid.

Et eksempel er læsningen af "B.I. #20 12-96. New Haven CT" fra Wallaces forfatterskab. I kapitlet "Scene 4. Empathy as a radical work of love ("B.I. #20")" (100), læses novellen som allegorisk for hele Wallaces forfatterskab og dets behandling af tabet af den Anden. I scenen hører vi en mandlig karakter fortælle om, hvordan en enfoldig kvinde mirakuløst slipper væk fra sin morderiske voldtægtsmand. Det lykkes gennem den umulige empatiske øvelse, at hun forestil-

ler sig selv som sin angrebsmands Anden, og dermed forestiller sig hans evne til at elske. Den fortælling, kombineret med Kierkegaards læsning afligningen om den barmhjertige samaritaner i *Kjerlighedens Gjerninger* (1847), leder til Frantzens forståelse af Wallaces etisk-spirituelle svar på depressionens krise: historiefortælling, særligt det at lytte til andres historier, kan hjælpe os til uden fordømmelse at indse, at den anden er et moralsk væsen (111). Den analyse bliver så også et bud på, hvordan litteraturens fortællinger generelt kan hjælpe os som læsere til at komme ud over tabet af empati og relationen til den Anden.

De forskellige sceneanalyser informerer hinanden undervejs på frugtbar vis. For eksempel finder Frantzen fællestræk mellem Wallaces og von Triers 'behandlinger', fordi de begge lægger vægt på en reparativ og fabulerende vej ud af depressionen (192). Frantzen forklarer dog ikke, hvilke kriterier de fire *œuvrer* er udvalgt efter, hvilket giver bogens samlede argument et lidt arbitrært islæt. Eduard Levés *Suicide* (2008) nævnes i begyndelsen, og jeg undrer mig over, hvorfor han ikke inkluderes. Clai-

re Fontaine-læsningerne stikker ud, fordi kunstnerduoen og deres værker selv kommenterer på relationen mellem kunst og samfund (140). Det får til tider Frantzens analyser til at virke som en slags ekstra palimpsest. Men duoen fungerer overordnet som en produktiv og relevant samtalepartner.

Zero Books-formatet går efter en diskurs, der er "intellektuel uden at være akademisk" og leverer stof til kritisk, engageret tænkning. Som sådan fungerer bogen godt. Læsere kan selv gå videre med de begreber og teorier, der præsenteres undervejs. Stilen er skarp og let, med underholdende overskrifter, for eksempel: "Scenographic Symptomatology (or you're probably so depressed and exhausted by now that you can't be bothered to read this)" (15). Frantzen arbejder ydermere med svimlende paradokser og modsætninger bogen igennem: Han beskriver neoliberalismen som frihed, der lænker sine subjekter; fremmedgørelse som opstår af alt for meget nærhed; og fremtiden som er blevet fortid. Han afslutter med tre paradokser om det depressive værk; som opstået ud af depressiv handlingslamelse; som mørk, men samtidig

komisk fortvivlet; som håbløshed, der muliggør håb (195). Disse greb kommer nogle gange til at sløre pointerne lidt.

Jeg forestiller mig mange læsere med en postmarxistisk opdragelse og hang til hverdagstristesse vil føle sig strøget med hårene under den udsøgt deprimerede læsning. Grundpræmisset, at det kapitalistiske system har ødelagt vores fremtid, er dog næsten for let. Frantzen spørger da også sig selv i begyndelsen, om det udsagn blot er gammel vin på nye flasker, men vedholder, at den *altomfattende* håbløshed er en ny situation. Men kunne man finde andre årsager til depressionen? Kunne man se på andre samfund, hvor folk trods alt har det meget værre? (Men hvor kunsten måske har det lettere?). Bogens nyskabelse er for mig, hvordan de depressive værkers temporale struktur åbner for en bevægelse ud over både kapitalismen og kapitalismekritikken og dermed præsenterer et politisk og personligt håb. Det er ydermere befriende, at Frantzen tager værket alvorligt som værk, og ikke interesserer sig for, hvordan kunstnerne selv har været deprimerede, eller hvad kunsten kan fortælle os om

depression som klinisk diagnose – som man for eksempel ofte kunne gøre inden for narrativ medicin eller *medical humanities*.

Going Nowhere, Slow henviser sig både til studerende og forskere på tværs af discipliner samt læsere uden for universitets mure,

der interesserer sig for krydsfelter mellem kunst, litteratur, økonomisk politik, sundhed og sygdom. Den tilføjer et originalt blik på depressionen, som vi alle kunne have brug for at tænke med i forståelsen af os selv, vores samfund og de værker, vi omgiver os med. •

270 KULTUR & KLASSE * 131 * 2021
ANMELDELSER